

MÚ mótmælir fyrisitingarligu tilvildini í Fiskimálaráðnum, sum hevur kveistrað burtur alla rættartrygd hjá feløgum seinastu árin

MÚ mótmælir tann mismun, sum myndugleikinuttan sakligar grundgevingar ger á feløgum sum virka í fiskivinnuni

Rættartrygdin fokin

Fyri 2010 vistu øll feløg innan allan fiskiskap hvønn rætt og og hvørji rættindi, ið tey høvdu, og tiskil eisini hvørjum reglum í lógini tey vóru fevnd av. Í 2010 kom Fiskimálaráðið við nýggjari útlekking av lógini, sum endavendi allari fyrisiting. Útlekkingin er í stríð við alt tað, sum ráðið helt og gjørdi frammanundan. Alt hetta er hent,uttan at løgtingið hevur broytt ein bókstav ...

Í 16 ár – frá 1994 til 2010 – hevur fyrisitingin av lógini um vinnuligan fiskiskap ligið í føstum kørmum. Lógin hevur skipað tvey sløg av viðurskiftum, nevniliga søgulig viðurskifti, og so tey viðurskifti sum liggjauttanfyri tað søguliga (royndarfiskiskapur, fiskiskapur í samband við undirvísingar- og/ella menn-ingarætlanir og veiða úr nýggjum stovnum).

Við lógini í 1994 krøkti løgtingið øll veiðiloyvir frá 1993 og alt tilfeingið saman sum lunn-indir hjá bólkum av feløgum. Útgangsstøðið fyri hesi køking var søguligur fiskiskapur, grundaður á leiðir, fiskisløg og reiðskap. Løgtingið gjørdi ymiskar skip-anir fyri ymisk til-feingið og leiðir. Hesi viðurskifti skuldu sum útgangspunkt vera galdandi í 20 ár.

Útgangsstøðið í allari fyrisiting hevur verið rættindi (t.e. kvotur, fiski-dagar v.m.) hjá einstaka felagnum saman við veiðiloyvinum á einstaka fiskifarinum. Tiskil hava rættindi saman við ítøkiliga veiðiloyvinum verið avgerandi fyri rættarstöðuna hjá einstøku felagnum. Hetta varð galdandi bæði í oguttanfyri føroyskt sjóðki.

Hóast lógarbroytingar - størri og smærri - á hvørjum ári, so varð tað á hesum grundarlagi sum fyrisitið hevur verið í 16 ár, og á hesum grundarlagi hava feløg tillagað seg. Øll, sum fingust við fiskiskap, vistu hvørji rættindi, ið tey høvdu, og tiskil hvørjum reglum í lógini, tey vóru fevnd av.

Inntil 2010!

Ljóðleys frontaluppgerð við løgtingið

Í 2010 kom Fiskimálaráðið við nýggjari útlekking av lógini, sum endavendi allari fyrisiting og gjørdi upp við 16 ára praksis.

Síðani tá hava tað ikki verið ásetingar og allýsingar í lógini, sum hava verið avgerandi fyri rættarstöðuna hjá einstøku aktørunum. Nú er tað landsstýrismaðurin, sum – grundað á metingar hjá fyrisitingini í Fiskimálaráðnum – bæði skilgreinar, ásetir og útlutar rættindi og køkir rættindi og veiðiloyvir saman.

Síðani 2010 hava tiskil eingi feløg vita hvønn rætt og rættidni, ið tey hava, og tiskil heldur ikki eftir hvørjum reglum í lógini tey eru fevnd av.

Útlekkingin er ein frontaluppgerð við fundamentið í lógini um, at: *"Løgtingið setur karmar í lógarformi, sum heimila landstýrinum at gera tey neyðugu tiltøkini og taka tær einstøku umsitingaravgerðirnar, so at endamálini í hesi lóg verða rokkin."* (Løgtingstíðindi 1993, s 387).

Nýggja útlekking Fiskimálaráðsins

av lógini hevur beinleiðis avlagað øll viðurskifti innan føroyska fiskivinnu, og hetta er hent,uttan at løgtingið hevur broytt ein bókstav ...

Fyrisiting ella lóggáva?

Grundarlagið undir nýggju fyrisiting ráðsins er ein bráðliga uppstaðin uppfatan í ráðnum av heimildum í lógini. Hóast *aldri nevnd, aldri viðgjørd og aldri nýtt*, so hevur – sambært Fiski-málaráðnum – ligið ein heimild í lógini hjá landstýrismanninum at skúgva til viks allar aðrar ásetingar og allýsingar í lógini, *ein sokallað generalheimild, ið heimilar nærum øllum, grundað á metingar í Fiskimálaráðnum. Ásetingin, sum Fiskimálaráðið vísir til, hevur okkum kunnugt ongantíð verið viðgjørd í Løgtinginum við atliti til at verða ein generalheimild.*

Viðgerðir og ítøkiligar avgerðir eru nú grundaðar á metingar í ráðnum, meðan súlurnar, sum eru allýstar í lógini – tilfeingið, fiskirættindir, veiðiloyvir, skipabólkar, skipanir og fiskiloyvir v.m. – eftir hetta bert hava tann týðning, sum Fiskimálaráðið grundað á metingar avger, at tær skulu hava. Heimildir í lógini at *"gera reglur um"* ávís *ítøkilig* viðurskifti vórðu bráðliga ein breið heimild at skipa øll viðurskifti. At *"gera reglur um"* er ikki longur smíðan av neyvari almennum reglum um ymisk ítøkilig viðurskifti, sum eru grundfest í lógini, men ein heimild at taka beinleiðis avgerðir *uttan almennar ella ítøkiligar reglur yvirhvørvur.*

Fyrisitingin hevur við hesum tulkað seg fram til heimildir, ið eru truplar at fáa eyga á í lógini, og sum tiskil eru fyri lóggávu at rokna. Fyrisitingin av uppsjóvartilfeinginum í føroyskum øki 2010-2014 er talandi dømi, hvussu nýggja uppfatanin verður útint í verki.

Óavmarkaða heimild, men bundin kortini

Ongantíð áður – sum man veit um at siga – hevur størri fiskatilfeingi svomið í føroyskum sjóðki enn seinastu árin. Og ongantíð áður hevur verið landað fyri størri upphæddir, fiskað í føroyskum sjóðki, enn árin síðani 2010.

Samstundis við hesum veruleika, so hava botnfiskastovrnarnar, serliga toskur og hýsa, ongantíð – sum man veit um – verið verri fyri enn nú, og feløgini, sum varða av hesum partinum av heimaflotanum, hava tiskil undir einum ongantíð verið verri fyri enn seinastu árin.

Hóast henda veruleika fór fyrisitingin í Fiskimálaráðnum í 2010 undir eina tilgongd at skipa nýggj rættindi og nýggjan fiskiskap í føroyskum sjóðkiuttan at taka

hædd fyri katastrofalu støðuni hjá botnfiskastovnunum á føroyska landgrunninum.

Við ný(upp)funnu generalheimildini letur landsstýrismaðurin í 2010 hurðarnar til føroyskt sjóðki standa víðopnar fyri feløgum, veiðiloyvum og stáli - óansæð í hvørjum fiskiskapi ella hvar á klótuni hesi høvdu sítt virki.

Landsstýrismaðurin við ‘óavmarkaða heimildini’ noktar samstundis feløgum við veiðiloyvum til føroyskt sjóðki, sama møguleika; tað ger hann við tilvísing til vantandi heimildir. Í fimm ár hevur landsstýrismaðurin sostatt reelt avskorið stóran part av øllum feløgum innan føroysku botnfiskaveiðuna atgongd til nýggj rættindi í føroyskum sjóðki.

Fiskimálaráðið í andsøgn við seg sjálvt

Nýggja uppfatanin er í andsøgn við alt tað, sum Fiskimálaráðið sjálvt við jøvnum millum-bilum hevur borðreitt við í 16 ár – bæði í fyrisitingarligum praksis og í tí, sum Fiskimálaráðið hevur lagt fyri løgtingið, antin í sambandi við almennt orðaskifti ella lógaruppskot.

Nøkur fá dømi eru nóg mikið at lýsa, at talan er um eitt fullkomuligt umskifti í mun til ta uppfatan og tann praksis ráðið hevði undan 2010:

- Í 1997 varð sýtt einum felagi at fiska av føroyskari ES-kvotu í grønlenskum sjóðki grund-að á vantandi lógarheimild. Grundgevingin var átekningin ‘II’ (t.e. veiða í altjóða sjóðki) í veiðiloyvinum hjá fiskifarinum og tann ræðisavmarking, sum samsvarandi hesum var lýst í skipsskeytinum
- Í 1998 skuldi ein ítøkilig lógarheimild til fyri – hjá landsstýrismanninum – at broyta ávísar ásetingar í ávísam veiðiloyvum
- Í 2007 staðfesti Fiskimálaráðið sjálvt, at tað ikki hevði heimild at seta eina og hvørja treyt í eitt fiskiloyvi
- Einku veiðiloyvi II (t.e. veiðauttan fyri føroyskt sjóðki) hevur útint fiskiskap í føroyskum sjóðkið fyri 2010 (grein 20 og 21 fiskiskapur undantikin)
- Eingi fiskiloyvi eru útskrivað fiskifari í føroyskum sjóðki fyri 2010uttan at samsvar hevur verið millum ásetingar í einstaka veiðiloyvinum og sjálvan fiskiskapin (undantikið er fiskiloyvi til fyribils og avmarkað rættindi og fiskiloyvi til grein 20 og 21 fiskiskap)

Nýggja uppfatanin ein blanko-kekkur til fiskimálaráðharran

Við nýggju uppfatanini hevur fiski-

málaráðharrin saman við fyrisitingini seinastu árin havt frítt at plaserað virðir fyri milliardir til avis feløg at troyta. Hesi feløg skulu lúka treytir, sum Fiskimálaráðið setur, grundað á metingar. Treytirnar eru ymiskar frá einum felagi til annað og tær eru ymiskar frá einum ári til annað!

Samanbera vit – grundað á fólkatál – so svarar hettar til, at fyri hvørja milliard, sum Fiskimálaráðharrin hevur býtt út, so skuldi Dan Jørgensen í Danmark býtt út virðir fyri 100 milliardir krónur, svenski Sven-Erik Bucht fyri 200 milliardir krónur og bretski George Eustice fyri 1.000 milliardir krónur.

Landsstýrismaðurin hevur eisini grundgivið alment fyri, hví tað er skilagott at býta milliardavirðir út til ávísar aktørar.

Fiskimálaráðharrin: "Vinnan velur seg sjálva út í friari kapping"

Men fiskimálaráðharrin tosar við tveimum tungum. Samstundis sum hann býtir út, so sigur fiskimálaráðharrin, at tað eru heilt aðrar mekanismur, ið gera av, hvussu ymisku aktørarnir eru fyri:

"Tá man tosar um manglandi rættartrygd og manglandi reglar, jamen so arbeiðir fyrisitingin og landstýrismaðurin eftir grundleggjandi rættarreglum – altíð [...] Teir aktørarnar, sum eru í vinnuni í dag, havi hvørki eg valt út ella nakar av teimum, sum sita her. Teir hava valt seg sjálvar út í friari kapping í vinnuni, og tí eru teir her í dag. Hvørki eg ella nakar annar hevur valt teir út. Teir hava valt seg sjálvar út." (fiskimálaráðharrin á pallborðsfundi í Klaksvík 19. februar 2014).

Hvat liggur aftanfyri villeiðandi útsagnir fiskimálaráðharrans, kunnu vit bert gita um, men avleiðingin er greið: Tey feløg ella bólkar av feløgum, sum fiskimálaráðharrin seinastu árin beinleiðis hevur útvalt sum móttakarar av munandi uppsjóvarrættindum, hava – heilt ella partvíst – yvirtikið ella keypt upp stóran part av feløgum við botnfiskarættindum á føroysku landleiðunum.

Fiskimálaráðið hevur mistikið seg fyrr...

Fiskimálaráðið hevur áður roynt seg við tulkning, ið var átøk lóggávu. Í 1998 gav løgtingið landsstýrismanninum lógarheimild til at strika ásetingina ‘I e’ í veiðiloyvunum hjá ídnaðartrolarunum (veiða eftir hvítingsbróðuri í føroyskum sjóðki). Brúkti hann heimildina at strika rættindi í veiðiloyvunum, so skuldi endurgjald latast.

Landstýrismaðurin nýtti heim-

ildina, men fyrisitingin í Fiskimálaráðnum fór uppafur longur og víðkaði – av sínum eintingum – hesa heimild til at galda *alla* ídnaðarveiðu (ikki bert eftir hvítingsbróður) hjá hesum bólki af fiskiførum í føroyskum sjóðki.

Hetta bleiv framt í verki við at áseta eina treyt í fiskiloyvini hjá ídnaðarskipunum, ið ásetti, *at tey bert kundi fiska til matna* í føroyskum sjóðki. Sama treyt varð ikki sett øðrum skipum í sama fiskiskapi. Í *átta ár á rað* varð henda treytin sett hesum fiskiførum og harvið teimum feløgum, sum varðaðu at hesum fiskiførum.

Men uppfatanin var skeiv og treytin óløglig! Tað stendur ósvarað, hvørt tað var hendan óheimilaða treytin frá fyrisitingini, sum hevði við sær, at allur ídnaðarflotin skifti hendur.

Vanheimild í tryggjar karmar?

Spurningurin er, um Fiskimálaráðið við nýggju uppfatanini í 2010 enn eina ferð hevur vassað ov djúpt, so at hetta er søgan um ídnaðarflotan umaftur – bara í heilt øðrum dimensíunum ...

Er Fiskimálaráðið um at koma eftir, at tað hevur mistikið seg í síni útlekking av lógini? Ella uppafur verri: Kennir ráðið á sær, at ein tilætlað mistulking er um at at koma fram í ljósið? Um so er, gongur so fiskivinnunýskipanin, sum arbeiitt hevur verið við handan stongdar dyr í seinastuni, so bert út uppá at leggja lógloysið í tryggjar lógarkarmar ...?

Øll – allir aktørar eins og allir borgarar landsins – hava krav uppá eitt greitt svar. Ein nýskipan av fiskivinnulóggávuni er einki svar í sær sjálvum. Um talan er um grundleggjandi broytingin í mun til ta skipan, sum verið hevur, so er tað so mikið meiri umráðandi, at alt verður lagt fram í ljósið. Tað er lítið sømiligt um ein meiriluti samtykkir eitt uppskot í óðum verkum, sum skapar varandi ónøgd – ikki um at tala, um broytingarnar eru av slíkum slag at ikki vendist aftur.

Meðan bíðað verður eftir hesum svari, so royna vit sum frægast – fyri at svara hvørjum sítt – at fiska av tí, sum sambært fiskifrøðini ikki er til og tiskil sambært endamálnum í lógini skuldi verið friðað ...

Vegna MÚ
Absalon í Buð
Auðunn Konráðsson
Óli Jacobsen
Sámal Debes
Joen Jakku Winther
Johannes Mikkelsen
Sonni Johannessen